

142. Zelfmedicatie en fytotherapie bij varkens

In vlugschrift 79 werd aandacht besteed aan het principe van zelfmedicatie. Er werd beschreven dat wilde dieren geneeskrachtige planten eten als ze zich niet lekker voelen en er werden suggesties gedaan voor hoe je landbouwhuisdieren ook de mogelijkheden daartoe kunt bieden. In dit vlugschrift wordt verslag gedaan van twee onderzoeken waarin kruiden gevoerd werden aan varkens tegen infecties met grote spoelworm (*Ascaris suum*). De Animal Sciences Group onderzocht in twee proeven of toevoegen van een bepaald kruidenmengsel aan het voer werkte tegen spoelworminfecties. Het Louis Bolk Instituut onderzocht op twee biologische varkensbedrijven of moderne vleesvarkens in staat zijn tot zelfmedicatie.

Kruiden tegen wormen

Spoelwormen komen veel voor op biologische varkensbedrijven. Ze veroorzaken littekens op de lever, welke daardoor ongeschikt wordt voor consumptie. Het percentage afgekeurde levers stijgt de laatste jaren en er is vraag naar natuurlijke alternatieven voor de chemische ontwormingsmiddelen.

In een proef op praktijkcentrum Raalte¹ bleek dat wanneer het mengvoer voor 5% bestond uit een mengsel van tijm, citroenmelisse en zonnehoed, dit effectief was tegen besmetting met spoelworm. Bovendien groeiden de varkens beter met kruiden. De varkens waren echter individueel gehuisvest en ze kregen infectieuze spoelwormeieren via de bek toegediend.

Er werd een vervolproef gedaan met 16 hokken à 6 varkens, wat meer leek op een praktijksituatie. Per varken werden 10.000 eieren aangebracht in de uitloop. Dit aantal was vrij hoog gekozen, omdat ervan uitgegaan werd dat maar een deel door de varkens zou worden opgenomen. De helft van de groepen kreeg mengvoer dat voor 3% uit eerdergenoemde kruiden bestond. De dieren in de andere hokken kregen mengvoer zonder kruiden. In deze vervolproef werd geen effect van kruiden gezien op spoelworminfecties of op groei. Oorzaak hiervan zou een te hoge besmettingsdosering kunnen zijn (ten opzichte van de eerste proef) en daarmee te hoog om nog met kruiden te kunnen behandelen. Ten tweede zou het ook aan de dosering kruiden gelegen kunnen hebben die in de eerste proef hoger was.

Zelfmedicatie gedrag

In een voorbereidend onderzoek door het Louis Bolk Instituut zijn de mogelijkheden bekeken voor toepassing van zelfmedicatie in de biologische varkenshouderij. Met betrekking tot natuurlijk gedrag van varkens geldt dat ze, als daartoe de gelegenheid geboden wordt, ze hetzelfde natuurlijk gedrag vertonen als wilde zwijnen. Dit blijkt uit proeven in Zweden en Schotland, waar moderne vleesvarkens werden los gelaten onder semi-natuurlijke omstandigheden. Vanuit dit perspectief is onderzoek naar zelfmedicatiegedrag door biologische vleesvarkens gestart.

In een proef op twee praktijkbedrijven met een bekende achtergrond qua wormbesmetting zijn per bedrijf 6 groepen à 20-30 vleesvarkens geselecteerd. Eén bedrijf had een bekende geschiedenis van een lage wormbesmetting, het andere bedrijf had langjarig een meer dan gemiddeld percentage afgekeurde levers. Ervan uitgaande dat een 'natuurlijke wormbesmetting' aanwezig was op de bedrijven, zijn de dieren niet actief besmet zoals in het onderzoek van de Animal Sciences Group.

Drie groepen werden systematisch ontwormd met injecties ivomec of euomec, de andere drie groepen werden niet ontwormd. In de hokken van alle groepen werden drie kruidenautomaten geplaatst met daarin tijm, citroenmelisse en zonnehoed, dezelfde kruiden als in het ASG-onderzoek.

---

¹. M. v.d. Gaag et al, Beloftevolle kruiden tegen wormen slaan in vervolproef niet aan, V-focus februari 2005

Een belangrijk verschil was dat de kruiden hier niet door het voer gemengd waren en dat ze niet als mengsel, maar juist afzonderlijk aangeboden werden. In de proef werd gekeken of niet-ontwormde dieren meer belangstelling hadden voor de kruiden dan de ontwormde dieren. Het bezoek aan de kruidenautomaten werd gedurende 14 etmalen automatisch geregistreerd.

De meeste bezoeken vonden plaats tussen 16.00 en 20.00 uur, als de dieren in het algemeen actiever waren. Er was een groot verschil in bezoekduur tussen de dieren. Citroenmelisse werd het meest opgenomen, gevolgd door zonnehoed. Tijm werd nauwelijks opgenomen. De bezoekduur op het bedrijf met verhoogde wormbesmetting was 7x hoger dan op het bedrijf met de lage wormbesmetting. Op het bedrijf met de verhoogde wormbesmetting werd bij de niet-ontwormde groep significant hogere totale bezoekduur en hogere kruidenopname (in grammen) gezien dan in de ontwormde groep. Op het bedrijf met de lage wormbesmetting was dit resultaat juist omgekeerd. Geen van de (individuele) mestmonsters die voor en na de proef genomen waren, bevatte wormeieren. Het is dus de vraag hoe hoog de wormbesmetting op de bedrijven ten tijde van de proef was.

Gezien de verschillen tussen de groepen zijn er geen harde conclusies mogelijk. Echter, op basis van de waarnemingen op het bedrijf met de hoogste achtergrondbesmetting, is op groepsniveau vastgesteld, dat niet-ontwormde dieren meer citroenmelisse en zonnehoed opnemen. Dit is een aanwijzing dat ook moderne vleesvarkens in staat zijn tot zelfmedicatiegedrag.

Door nader onderzoek te doen naar de werkzaamheid van kruiden, evenals de manier waarop dieren zelf een besmetting of verloop van een ziekte beïnvloeden, kunnen wellicht toepassingen voor de praktijk ontwikkeld worden om de diergezondheid op natuurlijke wijze te verbeteren. Dit jaar wordt in samenwerkingsverband door Louis Bolk Instituut, Animal Sciences Group, Universiteit Utrecht en de Werkgroep Dier en Kruid onderzoek gedaan naar het inzetten van kruiden tegen speendiarree bij biggen.

Jos langhout en Monique Bestman
J.langhout@louisbolk.nl, M.bestman@louisbolk.nl